

РЕФЛЕКСІЯ ІНШОГО В ПОДОРОЖНЬОМУ НАРИСІ «З КРАЇНИ РИЖУ ТА ОПІЮ» СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ

Юрчук Олена Олександрівна,

доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української та зарубіжної літератур

і методик їх навчання

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0003-2028-9211

У дослідженні зосереджено увагу на специфіці рефлексії Іншого в подорожньому нарисі С. Яблонської «З країни рижу та опію». З'ясовано, що тексти авторки, яка в 30-ті роки ХХ століття відвідала низку екзотичних для європейців країн (Марокко, Китай, Ява, Суматра, Північна Америка) й друкувала свої враження від мандрівок на сторінках видань «Нова хата», «Новий шлях», «Жіноча доля», сьогодні привертають увагу українських літературознавців. Це напрацювання В. Агеєвої, Т. Гавриліва, О. Галети, О. Забужко, М. Калитовської, Ф. Погребенника, Я. Поліщука, О. Чаплінської та ін. Підкреслено, що дослідники акцентують на унікальності текстів С. Яблонської, які вирізняються щирістю, відкритістю до пізнання та самопізнання.

У подорожньому нарисі «З країни рижу та опію», поява якого зумовлена власним бажанням мандрівниці відвідати Китай, замовленням французької кінокомпанії «Societe Indochine Films et Cinema», дізнаємося, що авторка налаштована побачити Китай без впливу європейської цивілізації, крім того, вона прагне подорожувати «по-китайськи». Це прагнення, з одного боку, зазнає часткового фіаско, а з іншого – допомагає їй подолати «орієнталістичну пастку», адже на початку подорожі вона фіксує власну залежність від європейського бачення цієї країни, сформованого мистецтвом, сучасними їй кінофільмами.

Зауважимо, що авторка не тільки пізнає Іншого (географія, культура, національно-ментальні риси), а й веде з ним діалог, інколи дискутує й у такий спосіб усвідомлює спільне й відмінне, позбувається стереотипів. Констатуємо, що С. Яблонська не стільки «збирає» історичний чи етнографічний матеріал, скільки рефлексує, почасти суб'єктивно й емоційно. Пізнання Іншого має й обернену перспективу, коли мандрівниця помічає, що сама є об'єктом пізнання або й перетворюється на своєрідну «забавку» від нудьги. Аналізований текст дає підстави стверджувати, що в такий спосіб відбувається зміна ролей: Інший перестає бути екзотикою, якою бавляться, а сам перетворюється на спокусника, що бавиться / контролює, тобто вивищується над суб'єктом й отримує його статус.

Ключові слова: подорожня література, подорожній нарис, жінка-авторка, Інший, рефлексія.

Yurchuk Olena. Reflection of the Other in the Travel Sketch "From the Land of Rice and Opium" by Sofia Yablonska

The study focuses on the specificity of reflecting the Other in Sofia Yablonska's travel sketch "From the Land of Rice and Opium". It has been established that the texts of the author, who in the 1930s visited a number of countries exotic to Europeans (Morocco, China, Java, Sumatra, North America) and published her travel impressions in the publishing houses such as "Nova Khata", "Novyi Shliakh", and "Zhinocha Dolia", are of great interest to contemporary Ukrainian literary scholars. These include the works of V. Aheieva, T. Havryliv, O. Haleta, O. Zabuzhko, M. Kalytovska, F. Pohrebennyk, Ya. Polishchuk, O. Chaplinska, etc. Scholars emphasize the uniqueness of Yablonska's texts, which are distinguished by sincerity, openness to knowledge and self-discovery.

In the travel sketch "From the Land of Rice and Opium", which was prompted both by the author's personal desire to visit China and by a commission from the French film company Société Indochine Films et Cinéma, it becomes clear that Yablonska was determined to see China outside the influence of European civilization,

and moreover, to travel “in a Chinese way.” This aspiration, on the one hand, meets with partial failure; on the other hand, it enables her to overcome the “orientalist trap,” since at the beginning of her journey she records her own dependence on a European vision of the country, shaped by art and contemporary cinema.

It should be noted that the author not only learns about the Other (geography, culture, national and mental features) but also engages in dialogue with it, at times even disputing, thus recognizing both commonalities and differences while overcoming stereotypes. Yablonska is less concerned with “collecting” historical or ethnographic material than with reflecting – often subjectively and emotionally. The exploration of the Other also takes on a reverse perspective, as the traveler notices that she herself becomes an object of observation, even turning into a kind of “pastime” to relieve boredom. The analyzed text suggests that this role reversal transforms the Other from being exoticized and observed into becoming the seducer, who observes, controls, and ultimately assumes the status of the subject.

Key words: travel literature, travel sketch, woman author, the Other, reflection.

Вступ. Постать С. Яблонської привертає пильну увагу українських літературознавців. Дослідження останніх років актуалізують її різноаспектну діяльність: подорожі, письменництво, фотографування та фільмування. У цьому контексті варто згадати напрацювання В. Агєвої, Т. Гаврилів, О. Галети, О. Забужко, М. Калитовської, Ф. Погребенника, Я. Поліщука, О. Чаплінської та інших. Цілком слушно Я. Поліщук говорить про те, що подорожня література С. Яблонської не тільки не втратила своїх пізнавальних якостей, а й має історичну цінність, адже не все, що вона бачила, зустріне сучасному подорожньому [4]. Мандрівні нотатки письменниці – це не тільки рефлексія Іншого, а насамперед пізнання світу й себе в ньому в межах опозицій Захід / Схід, традиція / модерн, цивілізація / природа [5]. Її тексти виразно позначені авторською присутністю, що спонукає говорити про суб'єктивність, але саме це й підсилює повідомлення: «У подорожніх книгах Яблонської “я” оповідачки-мандрівниці завжди виразно присутнє, на ньому часто зосереджена увага, зрештою воно подорожує – це його враження. Ця суб'єктивація ніяк не підважує повідомлень про побачене, навпаки: те, що воно не тільки побачене, а й пережите, посилює переконливість усього змалюваного, робить його живішим і жвавішим» [2, с. 254].

Більшість подорожей С. Яблонської припадає на 30-ті роки ХХ століття, коли вона відвідує Марокко, Китай, Яву, Суматри, Північну Америку та друкує свої враження від мандрівок на сторінках видань «Нова хата», «Новий шлях», «Жіноча доля». Її історії не можуть не захоплювати своєю щирістю, сміливістю, тим, що М. Калитовська називає «подув вітру з-над моря» [3]. Подорожниця о-мовлює «чужі обрії», масштабуючи

себе в чужому просторі: «...є в її розповідях і дещо більше, щось глибинно-жіноче, і саме це дає їй змогу відчувати «чужі обрії», стати їх частиною. Софія Яблонська наче масштабує себе в чужому просторі на рівні тілесності, емоційності, відчуття Іншого (найчастіше жіночого), що сповнене вітаїзмом та еротизмом» [6, с. 163]. З огляду на той факт, що подорожня література довгий час була маргінальним явищем у вітчизняному літературознавстві, її автори сьогодні потребують пильної уваги, серед них особливе місце належить і С. Яблонській. Це аргументує актуальність статті.

Мета статті. У пропонованому дослідженні не зосереджуватимемо уваги ні на суспільно-історичній специфіці Китаю 30-х років (про це досить детально йдеться в праці О. Воробей, Д. Шнайдер [1]), ні на заглибленні в особливості її осмислення мандрівницею, а на спробі авторки подорожніх нотаток (почасти емоційної) зрозуміти Іншого, прийняти повністю або частково його відмінність, масштабуватися в його простір (не уникаючи девіантних форм, як-то куріння опіуму), осмислити власну інакшість у контексті чужого світогляду.

Результати. У 1933 році С. Яблонська подорожує Китаєм, проте час подорожі в тексті ідентифікується лише один раз і принагідно. Мандрівниця, споглядаючи тортури, дискутуючи зі старим китайцем, прохоплюється: «Хоч це видовище було незвичайно цікавим доказом китайських тортур у 1933 році – я ніяк не могла спрямувати свого апарату на смертно бліде обличчя пірата. Його спокій, чи резигнація мали, здавалося мені, стільки у собі гідності, що я, хоч загартована до подібних сцен у Китаї, ніяк не могла відігнати напливу зворушення» [7, с. 164].

Ця подорож, з одного боку, відбулася на замовлення французької кінокомпанії «Societe Indochine Films et Cinema», а з іншого – її внутрішнім мотивом стала жага самої авторки до мандрів, пізнання автентичних місць або принаймні таких, які видаються найбільш маркованими культурними традиціями Іншого (найчастіше Східного): «Перед цією подорожжю я розпитувала багатьох мандрівників про найцікавішу провінцію Китаю. Майже всі радили мені Юнан, що, незважаючи на вигідний доступ залізницею до столиці, все ще зберіг свій питомий вигляд Китаю» [7, с. 89].

Подорож С. Яблонської одразу розпочинається з конфлікту очікуваного й дійсності. Т. Гаврилів стверджує, що мандрівниця потрапляє в «орієнталістичну пастку» [2]. Із цим твердженням цілком погоджуємося, спираючись на текст самої подорожньої. Письменниця, з одного боку, прагне пізнати Китай без впливу європейської цивілізації (традиційний, автентичний), з іншого – співвідносить цю традицію зі зразками китайського мистецтва, баченого нею в Європі, або сучасного кіно: «...не могла повірити в те, що в Китаї вже не віднайду і сліду тієї тонкості, вирафінування, уяви та смаку, які подивляла в Європі на старих зразках китайського мистецтва» [7, с. 77].

Натомість поїздка в Юнан – це непорозуміння з китайським митним урядовцем; спрага, яку можна вгамувати лише «гарячою юшкою з чайника», тамуючи почуття несмаку та огиди; жінки з маленькими ногами, тортури над якими для неї не привід для гордоців, а символ жіночої покори; безконечні тунелі, від одноманітного пейзажу яких стає млосно. Від початку перед читачем розгортається не стільки конфлікт «побаченого», як конфлікт «світоглядного». Те, що бачить С. Яблонська, цілком прийнятне, навіть захопливе (природа Китаю, китайці «як у кіні»): «Пильно стежу за краєвидом, шукаю його краси. Небо тут змінює потрошки свій біло-металевий, одноманітний колір Тонкіну на густі хмари сухого юнанського сезону, який своїми вітрами висушив воду із хмар, що, бездушні, нависли між небом і землею, наче легкі жовтаві губки» [7, с. 76]; і далі: «Попри поїзд проходять дрібними кроками китайці у своїх широкорукавих загортках та чорних шапоч-

ках на чубку голови, – зовсім подібні до тих, що нам їх змалку показують у школі, а пізніше у сенсаційних образах у кіні» [7, с. 76].

Те, що вона чує від самих китайців, незрозуміле, викликає подив – «дивний китаєць», який «...міряє красу певною кількістю повторюваних чисел... Чим більше тунелів, – хоч і він у них душиться, – тим більший його подив, чим більше вершків у гір – тим певніша запораука їх краси» [7, с. 77].

Спосіб подолання «орієнталістичної пастки» для мандрівниці цілком очікуваний: С. Яблонська з притаманною їй сміливістю прагне самотійно «глипнути одним оком» на місто, а пізніше вирішує подорожувати «по-китайськи» регіоном. Такі рішення провокують прикрі ситуації, інколи загрозливі для життя, але не ламають волі подорожньої, яка бажає вдовольнити свою спрагу пізнання: «По перегляді тих ще зовсім свіжих пригод я справді дивуюся, що ця тверда дійсність, повна небезпек та втоми, ще не висушила моєї мандрівної гарячки. Навпаки, всі труднощі, невгоди, перепони тільки збільшували мою спрагу» [7, с. 104].

В Амі-Чау мандрівниця, вирушаючи на прогулянку вечірніми вулицями, переживає спектр емоцій. Спочатку місто вражає її рухом юрби, рейвахом, від якого паморочиться в голові як від ярмаркових каруселей, далі вона наївно виправдовує цікавість тубільців до себе «залицаннями до білої жінки» й лише з посиленням небезпеки починає усвідомлювати, що зусібіч її «окружено» ненавистю й бажанням помсти. Так само різні почуття викликають у неї вулиці Юнан-Фу, що ввечері гнітять злиднями, «жалісними псами та чорними воронами», а зранку дивують сонцем та «юрбою ворухливих китайців»: «Уранці тут вулиця завжди видається мені радісна, повна життя та безжурности, зате вечір сильно змінює мій настрій, може, тому, що самі тубільці не люблять темряви ні ночі, через її злі духи» [7, с. 94].

У цьому чужому й амбівалентному просторі вона потребує опертя на щось своє, якщо не рідне, то таке, що належатиме їй, – так у житті С. Яблонської з'являється пес Китай. Цікаво, що насамперед завдяки появі собаки у своєму житті вона помічає наріжну різницю між нею, європейкою, та китайцями, людьми сходу, – це європейська «біла» вразливість. Мандрівниця констатує, що китайці нега-

тивно ставляться до співчуття, пояснюючи це витривалістю, фаталізмом: «Багато дечого я навчилася в Китаї, а зокрема, витривалости та фаталізму. Навіть ті жалісні вигуки жебраків, голосіння плачок на горбах та продаж своїх дітей, це тільки звичайні вияви життя та китайської традиції, – віри чи то стану людини» [7, с. 97].

Зауважимо, що намагаючись зрозуміти Іншого, С. Яблонська вдається до цілком європейської модерної зверхності щодо старого Китаю, якому краще дожити віку «по-давньому», адже китайці ніколи не збагнуть нової культури, проте частково долає цю зверхність міркуванням про власну націю, у такий спосіб поглиблюючи свою ідентичність від європейки до українки. Особливо це помітно в її спогляданні життя льо-льотів, пасивність яких вона виправдовує розумною корисністю створення монолітної держави, хоча одразу й робить собі самозастереження: «Осуд дуже безоглядний, навіть, може, не дозволений людині, що сама має бажання незалежності свого поневоленого краю – людині, що хоче боронити свою мову, свої звичаї, свій народ» [7, с. 90].

Одночасним своєрідним фіаско та новим досвідом позначено й рішення подорожувати «по-китайськи». С. Яблонська констатує, що європейському подорожнику складно мандрувати Китаєм із багатьох причин: ворожість місцевого населення, неприхильність влади, яка не хоче брати на себе відповідальність за безпеку мандрівників, брак залізничних шляхів та прокладених доріг, однак вона вирішує вдатися до китайського способу подорожування «без жодних європейських вигід». Її перша мандрівка до Лю-Фенгу в такий спосіб частково зазнає фіаско, а сама подорожня «втомлена і голодна» усвідомлює, що її рішення було помилковим. Вона фіксує побут китайських заїздів, що не може не викликати внутрішнього спротиву європейки, призвичаєної до вигод цивілізації: «Сморід, бруд, зависи павутиння, сажа, копоть від вогню без коминів, а врешті блохи та воші переконали мене про мою необережність. Найтяжче було звикнути до тих маленьких звірюк. Це, зрештою, єдина річ, до якої я ще й досі не звикла в Китаю!» [7, с. 110].

Пізнаючи непривабливий бік побуту Іншого, вона критично дивиться й на саму себе, визнає свою «наївну» погорду, що

й спричинила незручності під час подорожі: «Але я, вирішивши подорожувати без жодних “витребеньків”, у моїй наївній погорді до цього роду вигід, взяла із собою тільки кілька коців...» [7, с. 110].

С. Яблонська у своїх подорожніх нотатках не уникає розповідей про невдачі, що були спровоковані й почасти її вдачею та темпераментом, а також і нерозумінням та, відповідно, протистоянням Іншому. Промовистою ілюстрацією цього є епізод перебування в одній із пагод. Мандрівниця попри те, що знає: бонзи вороже ставляться до фотоапаратів, які, на їхню думку, забирають душу людини, фотографує хлопчика, який наступного дня зникає. Потрапивши в конфліктну ситуацію, С. Яблонська не погоджується тікати, як їй радить слуга. Відчуття європейської вищості, власний запальний характер призводять до рішення «не піддатись»: «Підступ чи ні, втікати мені здалося негідним білої людини! Де ж наша расова вищість, де ж буде доказ моєї невинності?...» [7, с. 112].

Зустріч двох цивілізацій: європейської (технологічний прогрес) та китайської (традиція) стає приводом для конфронтації, у якій Оксидент та Орієнт сприймають один одного вороже й без спроби порозуміння. До слова, подорожня досить часто фіксує це «нерозуміння» Іншого й намагається його пояснити. Наприклад, її дивують китайські кладовища, тому вона констатує, що мерці мають більше вигод, ніж живі, зізнається, що довго не могла собі пояснити «загадкової марнотратності землі», коли кладовища займали безмежні земельні ділянки. Шукаючи відповідь на своє нерозуміння, вона іронічно говорить про власне поверхове, інколи доведене до абсурду, «романтично-туристичне» пояснення. Лише згодом подорожня зрозуміє, що справа не в красі чи культі предків, за які китайці готові платити власною нуждою, але цілком у прагматичних рішеннях: «Вони вважають, що краще плекати як слід малу кількість землі, з якої плід звернеться їм удесятеро, ніж управляти ненаводнені простори, яких засів не варт труду» [7, с. 119].

Пізнання Іншого для С. Яблонської – це процес власних внутрішніх змін, усвідомлення, що європейська / біла («расова вищість») не найкраща стратегія комунікації двох світоглядів, цивілізацій, життєустроїв. У цьому контексті цікавим є епізод подорожі

автомобілем, що завершується конфліктом, у якому запальний француз пан Буше демонструє саме «расову вищість», вважаючи, що тубільців досить налякати, щоб підкорити. На противагу йому мандрівниця вдається до «жіночої», на його бачення, логіки, коли не дозволяє застосувати зброю проти китайців. Її питання французький офіцер залишає без відповіді, адже для нього незрозуміло, чому він, «біла» людина, не має права вбивати «кольорову» людину, навіть якщо вона не має зброї або не обороняється: «— Все те через мене, — додала я. — Правда? Я була боягузкою і не дала вам револьвера! Ну, добре. От, уявіть собі, що я була б вам його дала, та що ви повбивали б їх усіх. А потім що?

— Потім? Нічого!

— Нічого? Китайський суд!

— Дурниці! Я стріляв тільки в нашій обороні!

— В якій обороні? Вони зовсім у нас не стріляли, — пригадала я.

Він замовк, явно невдоволений з моєї «жіночої» логіки» [7, с. 158–159].

Неодноразово, боронячи «престиж білої раси», С. Яблонська не тільки потрапляє в небезпечні ситуації, а й переживає «сором» за свою недовіру, поверхові судження, спроби пояснити Іншого тільки крізь власну систему координат. Самоіронічні рефлексії набутого досвіду дають їй змогу (якщо не повністю, то частково) зрозуміти й прийняти китайський світ, якщо не стати його частиною, то принаймні не викликати ворожості: «На жаль, не всі європейці поділяють вашу тактику. А шкода, бо далеко менше було б між нами ворожнечі та менше нападів і грабунків» [7, с. 139].

Беззаперечно, у процесі пізнання Іншого мандрівниця помічає, як він пізнає і її саму. Цікаво, що в оберненому процесі пізнання вона констатує не тільки те, що помічали й до неї, — ворожість, неприйняття, суперечності, а й своєрідну погорду над «білою» людиною. У суперечці з китайцем щодо жадливої китайської екзекуції вона дратується, тому що не може прийняти «садистичних інстинктів» старого китайця, який говорить про відсутність насолоди в сучасних страдах, насолоди від людського страждання. Урвавши з ним розмову, вона бачить в його погляді зверхність: «Попри його ввічливу усмішку я побачила в його очах явний вираз погорди — погорди до моєї “білої” вразливості, себто життєвої нездатності» [7, с. 161–162].

Пізніше С. Яблонська намагається усвідомити, чому між нею та китайцями «пропасна» різниця, чому вона, яка приїхала «з довір'ям» пізнавати їхній світ, відчуває прогалину між світоглядами, ворожнечу й недовіру до себе. Несподіваним для неї стає пояснення старого китайця, який говорить про різницю за віком, адже європейська цивілізація порівняно зі східною надто молода, а тому їй браку досвіду й культури. Ця розмова стає приводом для прозріння, у якому зникає європейська зверхність, але з'являється багаторівнєве розуміння того, що таке цивілізація, що таке культура; усвідомлення, що немає єдиного культурного «канону», що для Іншого, який має власні сформовані цінності, чужа цивілізація може бути «пустою» річчю: «Культура, як бачу, поняття зовсім нетривке. В очах китайців це ми дикуни, профани, а навіть люди без душі, без думки... До нашої цивілізації, наших винаходів, поступу, китайці ставляться як до пустих речей, без найменшої тривкості, ні значення, без огляду на те, що вони самі часом їх потребують» [7, с. 164].

У цьому контексті варто згадати й відвідування китайського театру, що завершується дискусією про відмінності між європейським (модерним) та китайським (традиційним) театрами. С. Яблонська в розмові з китайським малярем, який її запросив на виставу, говорить про те, що для неї досить «приємності і зворушення», які вона переживала під час споглядання п'єси, водночас художник наполягає, що в китайському театрі «не вистачає розуміти слова, треба розуміти значення», а також стверджує, що китайський театр стає місцем відродження духу народу й не має перетворюватися на карикатуру європейського театру. У його міркуваннях зчитується прагнення збереження власної ідентичності, коли театр є виразником Китаю, а не копією Європи, своєрідна культурна зверхність китайської театральної традиції над спрощеними європейськими схемами, де все зводиться до любовного трикутника: «...наші драматурги-модерністи не хочуть цього зрозуміти. Вони вперлися і прямують до “сцивілізування” нашого театру, хочуть надати йому європейську печатку, себто звести його до вашого необхідного любовного трикутника, чи якихось там інших любовних інтриг» [7, с. 148].

Не менш показовими є міркування над працездатністю китайців та ставленням до землі. С. Яблонська не тільки докладно зупиняється на їхній сезонній праці, а й захоплюється тим, що за рік вони тричі збирають урожай із «червоної, глинястої» землі Юнану: «На землі завжди знайдеться робота, завжди можна полегшити її якість, збільшити її плідність! Це власне китайці прегарно зрозуміли. Їм можна цього позавидувати, з них варто брати приклад» [7, с. 120].

Захоплення викликають і триста кілометрів каналів, які тубільці викопують спільними силами, щоб підвищити врожайність землі. Для неї це приклад величч, що виграє порівняно зі здобутками європейців. Мандрівниця протиставляє пиху європейців китайському спокою. У цьому протиставленні знову наявна опозиція модерної Європи й традиційного Китаю: «Чи є в порівнянні до цієї маси каналів, що перерізують густо цілий Китай (який має п'ять і півмільйона кілометрів простору) всякі Суецькі канали, якими ми, європейці, так чванимося? Тоді, коли китайцям навіть на думку не прийде чванитися такою звичайною річчю як канали, що існують в них з непам'ятних часів» [7, с. 122].

Поряд зі сміливістю подорожування наодинці чи «по-китайськи» ще одним екстраординарним способом пізнання Китаю стає куріння опіуму. С. Яблонська деякий час протистоїть спокусі, а потім піддається бажанню. Опіум та розмови зі старим китайцем Кво – це своєрідний спосіб пізнавати світогляд, спосіб життя китайців. Цікаво, що опіум, візії, які він викликає, повертають мандрівницю додому, в Україну, в її дитинство. Вона досить часто бачить дорогі їй картини: рідне село, яблуневі садки, кухню й піч, вишивані обруси; чує звуки: скрип фіри, тертя коноплі, спів гаївок; відчуває запах свіжоспеченого хліба.

Почасти куріння опіумних трубок супроводжується світоглядними дискусіями, у яких старий китаєць протиставляє європейську й китайську життєву філософію, інколи вра-

жаючи свою візаві тонкими спостереженнями, що викривають у ній щось таке, чого вона й сама за собою не помічала (наприклад, він говорить про її розрізнення філософії «відповідно до рас», що є чи не закидом расизму). Не дивно, що мандрівниця констатує: «...без нього мій побут у Китаї втратив би половину своєї вартості, що замість нього я віднайшла б тільки мою колишню самоту, сірі стіни хатини, довгі вечори та тричі перечитані книжки!» [7, с. 175].

З іншого боку, вона усвідомлює, що для старого китайця була лише своєрідною (імовірно, й екзотичною) забавкою від безділля. Це не може її не вразити, розчарувати й образити. У цьому також відкриття Іншого, що потрапляє з позиції екзотики, яку пізнають чи якою бавляться, у позицію того, хто сам бавиться / спокушає / контролює, тобто вивисується над суб'єктом й отримує його статус.

Висновки. Подорожні нотатки С. Яблонської – це рефлексування чужого для неї світу на рівні географії, культури, національно-ментальних рис. Авторка, пізнаючи Іншого, повсякчас схильна до діалогу / дискусії з ним, що дає змогу їй не тільки краще усвідомити спільне чи відмінне, а й пізнати саму себе. Інколи це самопізнання сповнене самоіронії та самокритики до власної або надбудованої стереотипами позиції. Погоджуючись із попередніми дослідженнями, що подорожні нотатки мандрівниці мають цінність як етнографічний чи історичний матеріал, як текст, що уможливорює простеження розбудови ідентичності самої авторки, у пропонуваному дослідженні ми зосередили увагу на рефлексіях, що демонструють різні реєстри щодо Іншого: прийняття / заперечення; розуміння / когнітивний дисонанс; роздратування / умиротворення тощо. Саме щирість, емоційність, почасти суб'єктивність, а іноді й спроба подолання нав'язаних стереотипів особливо приваблює в текстах С. Яблонської. Її книги й сьогодні викликають резонанс, тому й потребують пильної уваги сучасних дослідників.

Література:

1. Воробей О., Шнайдер Д. Специфіка репрезентації образу Китаю в тревелозі Софії Яблонської «З країни рижу та опію». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури*. 2024. Том 1. № 30. С. 5–13. URL: <https://oriental.bulletin.knu.ua/article/view/2894> (дата звернення: 28.07.2025).
2. Гаврилів Т. Ідентичнісні імплікації: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської-Уден. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2018. Вип. 31. С. 251–266.

3. Калитовська М. Софія Яблонська: подорожник і людина. *Сучасність*. 1971. Ч. 5 (125), С. 51–59.
4. Поліщук Я. Далекі обрії Софії Яблонської. URL: <http://surl.li/jaovh> (дата звернення: 28.07.2025).
5. Чаплінська О. О-мовлення досвіду Іншого в художньому творі (на прикладі містичного оповідання Софії Яблонської «Зачарований рік»). *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*. 2025. Т. 4, № 1. С. 114–127.
6. Юрчук О. «...Прикрита голубим небом буду змальовувати вам красу Маракешу...»: рефлексія сходу в книзі «Чар Марока» Софії Яблонської. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Журналістика»*. 2023. Т. 34 (73). № 5. С. 162–167.
7. Яблонська Софія. Чар Марока. З країни ризу та опію. Далекі обрії: Подорожні нариси. Вид. 2-ге, виправлене / Упоряд., передм. і літ. редакція Василя Габора. Львів: ЛА «Піраміда», 2023. 327 с.

References:

1. Vorobei, O., Shnaider, D. (2024). Spetsyfika reprezentatsii obrazu Kytaiu v trevelozi Sofii Yablonskoi «Z krainy ryzhu ta opiiu». [The Peculiarity of China Representation in Sofia Yablonska's Travelogue "From the Land of Rice and Opium"]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Skhidni movy ta literatury*. Tom 1. № 30. S. 5–13. Retrieved from: <https://oriental.bulletin.knu.ua/article/view/2894> (reference date: 28.07.2025).
2. Havryliv, T. (2018). Identychnisni implikatsii: «Z krainy ryzhu ta opiiu» Sofii Yablonskoi-Uden. [Identity Implications: "From the Country of Rice and Opium" by Sofia Yablonska]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. Vyp. 31. S. 251–266.
3. Kalytovska, M. (1971). Sofia Yablonska: podorozhnyk i liudyna. [Sofia Yablonska: the Plantain and the Person]. *Suchasnist*. Ch. 5 (125), S. 51–59.
4. Polishchuk, Ya. Daleki obrii Sofii Yablonskoi. [Distant Horizons by Sofia Yablonska]. Retrieved from: <http://surl.li/jaovh> (reference date: 28.07.2025).
5. Chaplinska, O. (2025). O-movlennia dosvidu Inshoho v khudozhnomu tvori (na prykladi mistychnoho opovidannia Sofii Yablonskoi «Zacharovanyi rik»). [Articulating the Experience of the Other in the Literary Text (Based on the Mystical Short Story "The Enchanted Year" by Sofia Yablonska)]. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*. T. 4, № 1. S. 114–127.
6. Yurchuk, O. (2023). «...Prykryta holubym nebom budu zmalovuvaty vam krasu Marakeshu...»: refleksii skhodu v knyzi «Char Maroka» Sofii Yablonskoi. ["...Covered by the blue Sky, i will depict the Beauty of Marrakech for you...": Reflection of the East in the Book "The Charm of Morocco" by Sofia Yablonska]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: «Filolohiia. Zhurnalistyka»*. T. 34 (73). № 5. S. 162–167.
7. Yablonska, Sofia. (2023). Char Maroka. Z krainy ryzhu ta opiiu. Daleki obrii: Podorozhni narysy. [The Charm of Morocco. From the Country of Rice and Opium. Distant Horizons: Travelogues.]. Vyd. 2-he, vypravlene / Uporiad., peredm. i lit. redaktsiia Vasylia Gabora. Lviv: LA «Piramida».

Стаття надійшла до редакції 25.08.2025

Стаття прийнята 21.09.2025

Статтю опубліковано 27.10.2025